

پژوهش، رسالتی سترگ در حوزه‌های علمیه

1393-11-20

به گزارش خبرنگار معاونت پژوهش حوزه علمیه استان تهران **آیت الله حسینی بوشهری (دام ظلّه)** مدیر محترم حوزه‌های علمیه، ضمن حضور در مکان برگزاری همایش شانزدهم کتاب سال حوزه، به افاضه در خصوص مسئله پژوهش در حوزه‌های علمیه و سرفصل‌های راهبردی آن پرداختند.

بنا بر این گزارش، متن کامل سخنرانی ایشان به شرح ذیل می باشد:

قبل از شروع سخن لازم می‌دانم از حضور کریمانه شما فرهیختگان، فرزندان و محققان ارجمند در **همایش شانزدهم کتاب سال** حوزه صمیمانه و متواضعانه تقدیر و تشکر کنم. از برادران عزیز دست‌اندرکار معاونت محترم پژوهش و همکاران بزرگوار و مجموعه‌هایی که در خلق آثار این همایش تلاشی مجدّدانه و مجاهدانه داشته‌اند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنم. خوشبختانه این شانزده همایش بدون وقفه و پشت سر هم برگزار شده است. امیدواریم برای همایش هفدهم و در سال‌های آینده، همچنان شاهد همایش‌های پربار و بیشتری باشیم.

پژوهش، رسالتی سترگ در حوزه‌های علمیه

اگر بخواهیم رسالت‌های حوزه‌های علمیه را در یک جمله کوتاه بیان کنیم، باید بگوییم: **یکی از رسالت‌های مهم حوزه‌های ما در کنار دانش‌اندوزی و آموزش، اخلاق و تهذیب و کار تبلیغی، رسالت سترگ پژوهشی است.** اگر امروز در حوزه‌های علمیه از آثار پیشینیان و از برکات و خیرات برجای مانده علمای سلف‌مان بهره‌مندیم، به برکت تلاش‌های خالصانه و مجدّانه آنان در عرصه تحقیق رسالت سترگ پژوهشی است. حقیقت امر این است که امروز وجود آنها در میان ما نیست؛ بلکه آنچه هست، آثار قلمی، تألیفات و کارهای دقیق پژوهشی آنها است. امروز، اگر شیخ انصاری، صاحب کفایه، صاحب جواهر، شیخ طوسی بزرگ، سید مرتضی علامه مجلسی‌ها و ده‌ها و صدها نفر از آنها در میان ما نیستند؛ اما چشم ما به آثار گرانسنگ ارزشمند آنها روشن است. در تک‌تک کتابخانه‌های ما _ چه کتابخانه‌های شخصی و چه کتابخانه‌های بزرگمان _ موقعی که می‌خواهیم افتخاراتمان را بشماریم، روی کارهای پژوهشی بزرگانمان انگشت می‌گذاریم.

پرسش‌های اساسی در عرصه پژوهش

نقش پژوهش در عرصه کتاب و فعالیت‌های علمی حوزه، نقشی جدی و انکارناپذیر است. منتهی سؤال کلیدی این است که **بایدها و نبایدهای ما در عرصه پژوهش چیست** و چه کنیم مانند بزرگان سلف‌مان صاحب‌اثرانی اندیشمند و ژرف‌نگر در حوزه‌های علمیه بدرخشند؟ کارهای زیرساختی و زیربنایی، از آغازین روزهای شروع تحصیل یک طلبه چه باید باشد؟ آیا امروز حوزه‌ها و مراکز دینی و حوزوی ما سمت‌گیری و جهت‌گیری‌شان به گونه‌ای هست که به آینده‌ای روشن دل ببندیم و در میان هزاران نفر شاغل به تحصیل در حوزه‌ها، چشم‌مان به چهره‌های برجسته‌ای روشن شود که در سال‌های آینده صاحب آثار گرانسنگ باشند؟ آیا روشی که امروزه در حوزه‌های ما رایج است، نیازهای موجود را پاسخ می‌دهد؛ یا نه؟

ضرورت آموزش‌های پژوهش‌محور

بنده بارها به همین مناسبت عرض کرده‌ام و الآن هم عرض می‌کنم که **آموزش‌های ما باید پژوهش‌محور باشد.** این سخنی گراف نیست؛ زیرا اگر طلبه تنها به آموختن بسنده کند و حتی قلم روی کاغذ نبرد و تقریر درس نداشته باشد و راجع به موضوعی قلم نزنند و راجع به کاری پژوهش نکند، قطعاً این طلبه در بُعد علمی حوزوی طلبه‌ای است که ناقص به نظر می‌رسد و کمال مطلوب را پیدا نکرده است. باید در روش آموزشی حوزه‌های ما، مسئله تکلیف پژوهشی طلبه به عنوان یک اصل باشد؛ حتی طلبه‌ای که صرف و نحو و علوم مقدماتی و پایه می‌خواند، باید عادت کند که چگونه به منابع مراجعه کند، چطوری قلم بزند و استانداردهای کار پژوهشی را بشناسد. معاونت محترم پژوهش، مدت‌ها است که دغدغه جدی این کار را دارد و ما با فرصت‌هایی که **ان شاء الله** به وجود خواهد آمد، در صد دیدیم برای کل کشور، هم زیرساخت‌ها را تجهیز کنیم و هم کتابخانه‌هایمان را. امروزه در حوزه علمیه قم، علاوه بر کتابخانه گرانسنگ آیت الله العظمی نجفی مرعشی که در جای خودش قابل تحسین و تقدیر است، دو کتابخانه عظیم نیز به انواع و اقسام ابزارها و روش‌های جدید تجهیز شده‌اند: کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی حائری در فیضیه و کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی بروجردی در مسجد اعظم. این دو مکان، روزی‌روز در حال حرکت به سمت جلو و در حال جدید کردن امکانات و ابزار خود هستند؛ از نسخ خطی این کتابخانه‌ها گرفته تا روشمندی‌هایی که لازم است در رابطه با تسهیل امر پژوهش برای طلاب و فضلاء عزیز ما به وجود بیاید. بنابراین، باید تکلیف پژوهشی به عنوان یک اصل در حوزه‌های ما تلقی شود که خوشبختانه شورای عالی حوزه با پیگیری‌هایی که شد، این مسئله را تصویب کرده و نمرات و امتیازات خاصی برای طلابی که اهل پژوهش هستند، در نظر گرفته است. افزون بر این، تجهیز و توسعه وسائل و ابزار پژوهشی و ارتقای رتبه تحصیلی طلابی که قلم می‌زنند و کتاب و نوشته دارند، در دستور کار مدیران ما در سراسر کشور قرار گرفته است.

ضرورت توجه به تولید علم در آثار حوزه

نکته دیگری که مهم است، مسئله تولید علم است. نه بنده بلکه شما بزرگان و اهل قلم و محققان هم این

گلایه را دارید که بخش نسبتاً قابل توجهی از آثار حوزویان ما تألیف است؛ البته تألیف کار بسیار خوبی است و تتبع خوب و نتایج خوب بر عهده دارد؛ ولی ما باید با تولید علم خیلی فاصله نگیریم. حوزه، مهد فقه و اصول است و باید سال به سال تولیدات مان در عرصه های فقهی و اصولی بیشتر و بیشتر باشد. ما کتاب های تألیفی کم نداریم؛ ولی کتاب هایی که تولید علم می کنند یا یک نظریه علمی و ابتدائی را با چارچوب های روشن حوزوی ارائه بدهد، تا نقطه مطلوب فاصله بسیاری دارید. مخاطب این همه تاکید رهبر عزیز و فرزانه انقلاب راجع به جنبش نرم افزاری و مسئله تولید علم، در کنار دانشگاه و تمام مراکز علمی، حوزه های علمیه هم هست. بنابراین، معتقدم برای اینکه به سمت تولید علم در حرکت باشیم، باید فضایی ما برای خودشان حداقل هر سال یک پروژه علمی و پژوهشی تعریف کنند؛ یک موضوع را در دستور کارشان قرار بدهند.

ضرورت نیازسنجی پژوهشی

نکته ای که برادر عزیزمان جناب آقای عماد هم اشاره کردند، راجع به نیازهای پژوهشی است. ما با توجه به اهمیت موضوع نیازسنجی پژوهشی و ضرورت آن، برای تحقق این امر تاکنون با مراکز علمی سراسر کشور و از جمله با وزرای دولت در عرصه هایی که اعلام نیاز کرده و استقبال هم کرده اند، مکاتبه هایی داشته ایم. حاصل این ارتباطات، عرصه های جدیدی را در مباحث مختلف علمی از جمله اقتصاد و نظایر آن، پیش روی دولتمردان و کسانی که در عرصه های مختلف علمی کار پژوهشی می کنند، قرار داده است. آنچه امروز در این همایش رونمایی شد، بخشی از این تلاش ها بود. من تقاضا می کنم همان طور که ایشان وعده دادند ان شاء الله برای سال های آینده بیش از آنچه که ما امروز به صورت پنج مورد رونمایی کردیم، بتوانیم رونمایی کنیم؛ حتی در فقه و اصول که جزء علوم اصلی حوزه است، باز نیاز به یک نیازسنجی جدید بوده که البته در حال انجام است. نیازهای نظام اسلامی امروزه فراوان است. مسئولیت تدوین کارهای پژوهشی در این زمینه، بر عهده حوزویان ما است. کجا در این نظام سراغ دارید که آستین ها را بالا بزنند و نیازهای فقهی و اجتماعی نظام و نیازهای تربیتی و سیاسی نظام را پاسخ بگویند. همه درگیر کار اجرا هستند و این حوزه و پژوهشگران حوزی هستند که به عنوان عقبه فکری نظام مقدس اسلامی کار را باید تعریف کنند و بر اساس این نیازسنجی ها وارد میدان کار شوند.

اهتمام به پژوهش های گروهی

توصیه ای خدمت تمام محققان دارم و تجربه هم ثابت کرده، این است که گرچه کارهای فردی بسیار ارزشمند است و یک محقق با خاطری آسوده به کتابخانه اش می رود و تتبع و تحقیق می کند و می نویسد؛ ولی اگر بشود کارهای مان را به صورت جمعی اجرا کنیم، بسیار ارزشمند است. حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی در یک ملاقاتی فرمودند: من خودم یک تجربه شخصی دارم که کتاب هایی که به تنهایی نوشته ام با کتاب هایی که با دیگر دوستان تدوین و تألیف و تحقیق کرده ام، به نظرم اتقانی که در کارهای جمعی وجود داشته بیشتر از کارهای فردی ما بوده است.

معاونت پژوهش، لازم است کارگاه‌های تحقیقاتی و پژوهشی را در سطح حوزه تعریف کند. عزیزان طلبه که آشنا با فن نویسندگی و پژوهشی نیستند، با شرکت در این کارگاه‌ها، از اساتید با تجربه استفاده کنند که همه دست به قلم شوند و برای سال‌های آینده شاهد ذخیره عظیم کارهای پژوهشی حوزویان باشیم.

تجلیل از دو شخصیت ممتاز حوزه

ما امروز توفیق پیدا کردیم علاوه بر بزرگوارانی که آثارشان به عنوان آثار برگزیده یا قابل تحسین و تقدیر انتخاب شد، از دو شخصیت بزرگ علمی حوزه هم تجلیل بیاوریم: حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی و حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حسینی جلالی. متأسفانه در آخرین ساعاتی که بنا بود در محضر مرجع بزرگوار تقلید **حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی** باشیم، اطلاع دادند که کسالتی جزئی عارض شده و نمی‌توانند حضور پیدا کنند. امروز بنا بود در محضر ایشان باشیم و به عنوان یک کار کوچک برای یک انسانی بزرگ، از تلاش‌های مخلصانه و مجاهدانه ایشان تقدیر کنیم. البته در محضر سرور عزیزم حضرت **حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حسینی جلالی** بودیم؛ شخصیتی پرکار و پرتلاش که گوشه‌ای از تلاش‌های ایشان را ملاحظه فرمودید. ما برای این شخصیت و آن مرجعیت بزرگوار که در عرصه‌های علمی می‌درخشند و در هر صحنه‌ای که احساس تکلیف می‌کند حضور عالمانه و هوشمندانه و آگاهانه پیدا می‌کنند، آرزوی توفیق داریم.